

УДК (083.7):629.3.014.2

Кравчук В., д-р техн. наук, проф., чл.-кор. НААН України,, **Цема Т.**, зав. відділом., **Афанасьєва С.**, ст. наук. співроб., **Лисак Л.**, ст. наук. співроб. (УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого)

Нормативно-методичне забезпечення технічних регламентів щодо тракторів, причепів, причіпних машин на основі нових європейських норм

У статті наведені результати дослідження, розроблення і впровадження нормативного забезпечення технічних регламентів щодо тракторів, причепів та причіпних машин.

Ключові слова: Технічні регламенти, нормативне забезпечення, трактори, причепа, причіпні машини, консультаційно-методичний центр.

Вступ. З метою підвищення безпечності та ефективності використання технічних засобів для агропромислового комплексу в Україні запроваджуються нові підходи щодо введення таких засобів в обіг та експлуатацію. Так, з 1 січня 2016 року в Україні до обов'язкового застосування було введено два Технічних регламенти в галузі сільськогосподарської техніки, розроблені УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого і Мінагрополітики та затверджені постановами Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1367 та № 1368.

Нові підходи передбачають застосування європейських процедур оцінки та підтвердження їх відповідності вимогам Технічних регламентів, розроблених та впроваджених на основі відповідних законодавчих актів Європейського Союзу:

– Технічний регламент затвердження типу сільськогосподарських та лісогосподарських тракторів, їх причепів і змінних причіпних машин, систем, складових частин та окремих технічних вузлів (далі – Технічний регламент затвердження типу), який установлює процедури затвердження типу, правила введення зазначеної продукції в обіг, положення щодо встановлення вимог;

– Технічний регламент щодо складових частин і характеристик колісних сільськогосподарських та лісогосподарських тракторів, який запроваджує вимоги до певних конкретних складових і характеристик (маси, номерного знаку, паливних баків, шуму тощо).

Основна частина. Для забезпечення практичного застосування Технічного регламенту затвердження типу УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого, як консультаційно-методичний центр (далі – КМЦ), займався розробленням необхідної для цього нормативно-методичної і нормативно-правової бази, здійснював заходи з підготовки виробників та інших суб'єктів господарювання, задіяних у процесі затвердження типу, до впровадження Технічних регламентів і їх популяризації (рис 1).

Рис. 1 – Нормативно-методична, нормативно-правова та організаційна основа впровадження Технічного регламенту затвердження типу

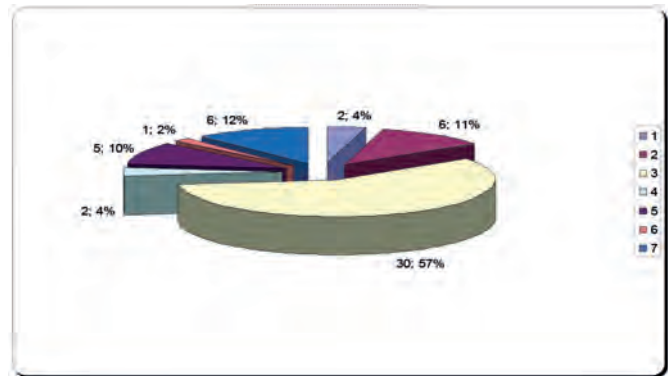
Одним із важливих питань застосування Технічного регламенту затвердження типу було встановлення системи обов'язкових вимог до тракторів, причепів, причіпних машин, які відповідають європейським та міжнародним нормам.

Для 6-ти із 43-х складових частин і характеристик зазначених технічних засобів вимоги встановлюються Технічним регламентом щодо складових частин і характеристик колісних сільськогосподарських та лісогосподарських тракторів. Для установлення вимог до інших частин і характеристик було розроблено, опрацьовано з Мінагрополітики та затверджено в Мінекономрозвитку України (наказ від 05.02.2016 р. № 188) «Перелік національних стандартів, застосування

яких має сприйматись як доказ відповідності тракторів, причепів, причіпних машин, їх компонентів вимогам Технічного регламенту затвердження типу сільськогосподарських та лісогосподарських тракторів, їх причепів і змінних причіпних машин, систем, складових частин та окремих технічних вузлів технічних вузлів» (далі – Перелік НД).

Для розроблення Переліку НД було відібрано та проаналізовано більше ніж 250 стандартів, при цьому аналізувались і ураховувались вимоги відповідних 26-ти Директив Європейського Союзу. Основними критеріями під час вибору стандартів для включення їх у Перелік НД, була ідентичність регламентованих ними вимог вимогам відповідних європейських Директив, їх спрямованість на підвищення конкурентоспроможності і ефективності використання сільськогосподарської техніки.

Кількість та відсоткове співвідношення включених в Перелік НД 52-х стандартів за їх видами наведено на рисунку 2, переважну більшість з яких (82 %) складають стандарти, гармонізовані з міжнародними та європейськими нормами.

1 – ДСТУ; 2 – ДСТУ, розроблені на основі Директив ЄС; 3 – ДСТУ ISO; 4 – ДСТУ EN; 5 – ДСТУ UN/ECE R; 6 – ДСТУ ГОСТ; 7 – ГОСТ

Рис. 2 – Розподіл нормативних документів, включених в Перелік НД, за їх видами

Перелік НД розміщено на сайті ДП «УкрНДНЦ» з можливим доступом до включених в нього стандартів.

Для установлення вимог до окремих частин і характеристик, зокрема пристроїв освітлення, світлової та звукової сигналізації, дзеркал, скла кабіни тощо було підібрано відповідні Правила ЕЕК ООН.

Настанови щодо використання вимог наведені в Методичних рекомендаціях із застосування Технічного регламенту затвердження типу, які розроблено на допомогу всім зацікавленим сторонам та пояснюють і з'ясовують найважливіші питання щодо застосування зазначеного Технічного регламенту. Рекомендації містять деталізований опис дій виробників та їх уповноважених представників для затвердження типу і введення в обіг сільськогосподарської техніки, а також опис варіантів процедур затвердження типу. Наразі Методичні рекомендації знаходяться на затвердженні в Мінагрополітики України.

Також проведено роботи щодо створення законодавчих і нормативно-правових передумов для практичного застосування Технічного регламенту затвердження типу.

Підготовлено пропозиції з розроблення норматив-

© Цема Т., Афанасьєва С., Лисак Л. 2017

но-правових актів, які урегулюють питання практичного застосування вимог Технічного регламенту затвердження типу, а саме під час реалізації (торгівлі) тракторів, причепів, причіпних машин та їх реєстрації відповідно до чинного законодавства України із забезпеченням відповідності вимогам Технічного регламенту затвердження типу.

Розроблено проекти постанов Кабінету Міністрів України про внесення змін у три постанови КМУ, а саме: від 11 листопада 2009 р. № 1200 «Про затвердження Порядку здійснення оптової та роздрібною торгівлі транспортними засобами та їх складовими частинами, що мають ідентифікаційні номери»; від 8 липня 2009 р. № 694 «Про затвердження Порядку відомчої реєстрації та зняття з обліку тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин, сільськогосподарської техніки, інших механізмів».

Для проведення діяльності із затвердження типу тракторів, причепів, причіпних машин і їх компонентів у процесі виконання роботи розроблено необхідний пакет форм документів, які використовуються для оцінки та підтвердження відповідності, зокрема:

- інформаційних документів (технічних описів);
- технічних описів (додатків) до сертифікатів відповідності затвердженню типу.

Форми інформаційних документів наведено в Методичних рекомендаціях із застосування Технічного регламенту затвердження типу. Стосовно технічних описів (додатків) до сертифікатів відповідності затвердженню типу виробникам або імпортерам слід звертатися до КМЦ або ДП «УкрЦВТ».

КМЦ проводить роботи з роз'яснення та популяризації положень Технічних регламентів, підготовки виробників до запровадження установлених Технічними регламентами вимог під час виготовлення тракторів, причепів, причіпних машин та їх компонентів. Також надає практичну допомогу вітчизняним виробникам та імпортерам сільськогосподарських тракторів в оформленні комплектів документів для затвердження типу, зокрема інформаційних документів (технічних описів) та інших необхідних документів.

Виробники та імпортери за всіма питаннями із застосування Технічного регламенту затвердження типу та оформлення інформаційних документів можуть звертатися до КМЦ (УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого).

УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого продовжує роботи з моніторингу європейського технічного законодавства щодо введення в обіг тракторів, причепів, причіпних машин та їх компонентів. У 2016 році були проведені подальші дослідження в цьому напрямку.

Основною метою законодавства Європейського Союзу щодо порядку введення в обіг сільськогосподарських та лісгосподарських транспортних засобів та їх складових частин є забезпечення їх достатнього рівня безпеки та захисту навколишнього середовища.

З 01.01.2016 року в Європейському Союзі запроваджено Регламент ЄС № 167/2013 щодо затвердження типу та нагляду за ринком сільськогосподарських та лісгосподарських транспортних засобів (далі – Регламент № 167/2013) [1] та п'ять делегованих Регламентів Комісії ЄС, якими замінено Директиву 2003/37/ЄС і 23 окремі Директиви ЄС.

Одночасно в Україні з 1 січня 2016 року до обов'язкового застосування запроваджено Технічний регламент затвердження типу [2], який розроблено на основі європейської Директиви 2003/37/ЄС та Перелік НД.

Регламент ЄС № 167/2013 є основним, процедурним документом щодо введення в обіг сільськогосподарських та лісгосподарських транспортних засобів у країнах ЄС. У ньому чітко розмежовано сферу дії Директиви 2006/42/ЄС [3] і Регламенту ЄС № 167/2013. Він вносить зміну до Директиви 2006/42/ЄС щодо обмеження сфери дії - «не поширюється на сільськогосподарські та лісгосподарські транспортні засоби, за винятком машин установлених (змонтованих) на таких транспортних засобах».

Вимоги Регламенту ЄС № 167/2013 поширюються на нові сільськогосподарські і лісгосподарські транспортні засоби, спроектовані і виготовлені в один або декілька етапів, системи, складові частини, окремі технічні вузли, а також запасні частини і додаткове устаткування, спроектовані і виготовлені для таких транспортних засобів, зокрема для тракторів (категорії T і C), причепів (категорії R); змінних причіпних машин (категорії S).

Вимоги Регламенту ЄС № 167/2013 не поширюються на змінні навісні (змонтовані) машини.

Процедура затвердження типу, описана у Регламенті ЄС № 167/2013, представлена на рис. 3. Вона принципово не відрізняється від процедури затвердження типу, яка описана в Технічному регламенті затвердження типу, але на цей час у повній мірі не запроваджена в Україні, зокрема і стосовно інституційних органів (органу затвердження типу) та документів, які подаються на реєстрацію транспортного засобу і засвідчують його безпечність. У Регламенті ЄС № 167/2013 розширено перелік видів затвердження типу, зокрема розглядається також змішане затвердження типу.

Рис. 3 – Процедура затвердження типу за Регламентом ЄС № 167/2013

Регламент № 167/2013 викладає тільки фундаментальні положення про загальні вимоги і вимоги до конструкції, функційну безпеку, охорону праці та охорону довкілля, а конкретні технічні вимоги викладено в 4-х делегованих актах, які є невід'ємною його частиною. (Регламент Комісії ЄС № 1322/2014 [4], № 2015/208 [5], № 2015/96 [6], № 2015/504 [7], № 2015/68 [8]),

Адміністративні вимоги (форми інформаційних документів та сертифікатів, перелік складових частин, які можуть значно впливати на безпеку, форми протоколів тощо) наводяться в Регламенті Комісії ЄС № 2015/504 щодо адміністративних вимог для затвердження типу та нагляду за ринком сільськогосподарських та лісгосподарських транспортних засобів.

Регламент 167/2013 має свої особливості і відмінності порівняно з Директивою 2003/37 і чинним Технічним регламентом затвердження типу.

Зокрема, в Регламенті № 167/2013 викладено фундаментальні положення щодо вимог, які розділено на адміністративні та технічні вимоги:

Технічні вимоги до об'єктів регулювання (складових частин та характеристик), показники яких потребують підтвердження відповідності, систематизовані за 4-ма основними групами і наведені в окремих Регламентах:

- загальні вимоги та вимоги до конструкції (Регламенти Комісії ЄС № 1322/2014);
- вимоги функційної безпеки (Регламенти Комісії ЄС № 2015/208);
- вимоги до гальмівних систем (Регламенти Комісії ЄС № 2015/68);
- вимоги до охорони навколишнього середовища та експлуатаційних характеристик двигунів (Регламенти Комісії ЄС № 2015/96).

За результатами порівняння вимог Регламенту № 167/2013 та чинного в Україні Технічного регламенту затвердження типу встановлено, що всі вимоги, встановлені Технічним регламентом продовжують бути чинними (з деякими окремими уточнювальними змінами). Але при цьому в Регламенті № 167/2013 додатково встановлено ще 21 вимогу, пов'язану з:

- цілістю структури транспортного засобу;
- рульовим керуванням швидкісних тракторів;
- системами інформування водія;
- джерелами світла пристроїв освітлення і світлової сигналізації;
- захистом водія та пасажирів транспортного засобу, включаючи внутрішнє спорядження, підголівник, ремінь безпеки, двері транспортного засобу;
- зовнішнім виглядом і аксесуарами транспортного засобу;
- системами опалення;
- пристроями для запобігання несанкціонованого використання;
- електробезпекою, в тому числі статичною електрикою;
- гусеницями трактора;
- ROPS гусеничного трактора, конструкціями захисту на випадок перекидання;
- конструкціями захисту водія тракторів від об'єктів, які падають (FOPS);
- конструкціями захисту водія тракторів від проникнення об'єктів (OPS);
- витяжною системою для захисту водія від небезпечних речовин;
- настановами щодо експлуатування;
- захистом від інших механічних небезпек, включаючи захист від шорстких поверхонь, гострих країв та кутів, від пошкодження (розриву) гідропроводів під тиском, некерованого руху транспортного засобу;

- інформацією, попередженням та маркуванням, пов'язаним з захистом водія від небезпечних речовин; експлуатуванням та технічним обслуговуванням, в тому числі безпечним очищенням транспортного засобу;

- матеріалами та виробами;
- акумуляторами;
- вентиляцією кабіни і системами фільтрації повітря для захисту водія від небезпечних речовин;
- швидкістю горіння матеріалу кабіни.

Запровадження Регламенту № 167/2013 приведе до більш повної гармонізації з міжнародними стандартами і правилами, а саме:

- розширено застосування Правил ЄК ООН, приєднання до яких визначено законом України;
- розширено кількість застосованих кодів ОЕСР, визнання протоколів випробувань за кодами ОЕСР;
- розширено застосування міжнародних стандартів.

Також розширено перелік і конкретизовано положення щодо обов'язків суб'єктів господарювання, задіяних у затвердженні типу та введених в обіг, у тому числі центральних органів виконавчої влади, органів затвердження типу, виробників, імпортерів, дистриб'юторів, органів з нагляду за ринком (рис. 4).

Суб'єкти господарювання, задіяні в процесі затвердження типу та введення в обіг

Рис. 4 – Суб'єкти господарювання, які задіяні в процедурі затвердження типу та введення в обіг

Структура оновленої нормативно-правової бази щодо затвердження типу і введення в обіг сільськогосподарських і лісгосподарських транспортних засобів

Рис. 5 – Структура оновленої нормативно-правової бази щодо затвердження типу і введення в обіг сільськогосподарських і лісгосподарських транспортних засобів

У найближчі три-чотири роки планується розробити

ти та запровадити в Україні Технічний регламент затвердження типу та нагляду за ринком сільськогосподарських та лісогосподарських транспортних засобів (на основі Регламенту № 167/2013) та п'яти Технічних регламентів стосовно технічних та адміністративних вимог для затвердження типу сільськогосподарських та лісогосподарських транспортних засобів (на основі відповідних Регламентів Комісії ЄС). Структура оновленої нормативно-правової бази представлена на рисунку 5. Зазначений Технічний регламент буде введено в дію на заміну наразі діючого Технічного регламенту затвердження типу.

Висновок. Робота в цьому напрямку має практичну значимість і спрямована на приведення нормативно-правової бази щодо введення в обіг сільськогосподарських та лісогосподарських тракторів, причепів, причіпних машин та їх компонентів у повну відповідність до європейського технічного законодавства у зазначеній сфері, що дозволить підвищити безпечність і конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської і лісогосподарської техніки, забезпечити допуск на ринок безпечної продукції та створити передумови для приєднання України до Угоди АСАА щодо сільськогосподарських та лісогосподарських транспортних засобів.

Список літератури

1 Regulation (EU) No 167/2013 of The European Parliament and of the Council of 5 February 2013 on the approval and market surveillance of agricultural and forestry vehicles (щодо затвердження типу і нагляду за ринком сільськогосподарських та лісогосподарських транспортних засобів).

2 Про затвердження Технічного регламенту затвердження типу сільськогосподарських та лісогосподарських тракторів, їх причепів і змінних причіпних машин, систем, складових частин та окремих технічних вузлів [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 р. № 1367. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/> — Назва з екрана.

3 Directive 2006/42/EC of the European Parliament and of the Council of 17 May 2006 on machinery Директива Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу 2006/42/ЄС від 17 травня 2006 р. (щодо машин).

4 Commission Delegated Regulation (EU) No

1322/2014 of 19 September 2014 supplementing and amending Regulation (EU) No 167/2013 of the European Parliament and of the Council with regard to vehicle construction and general requirements for the approval of agricultural and forestry vehicles (щодо загальних вимог та вимог до конструкції сільськогосподарських і лісогосподарських транспортних засобів).

5 Commission Delegated Regulation (EU) 2015/208 of 8 December 2014 supplementing Regulation (EU) No 167/2013 of the European Parliament and of the Council with regard to vehicle functional safety requirements for the approval of agricultural and forestry vehicle (щодо вимог функціональної безпеки сільськогосподарських та лісогосподарських транспортних засобів).

6 Commission Delegated Regulation (EU) 2015/96 of 1 October 2014 supplementing Regulation (EU) No 167/2013 of the European Parliament and of the Council as regards environmental and propulsion unit performance requirements of agricultural and forestry vehicles (щодо вимог до охорони навколишнього середовища та експлуатаційних характеристик двигунів сільськогосподарських і лісогосподарських транспортних засобів).

7 Commission Implementing Regulation (EU) 2015/504 of 11 March 2015 implementing Regulation (EU) No 167/2013 of the European Parliament and of the Council with regard to the administrative requirements for the approval and market surveillance of agricultural and forestry vehicles (щодо адміністративних вимог для затвердження та нагляду за ринком сільськогосподарських та лісогосподарських транспортних засобів)

8 Commission Delegated Regulation (EU) 2015/68 of 15 October 2014 supplementing Regulation (EU) No 167/2013 of the European Parliament and of the Council with regard to vehicle braking requirements for the approval of agricultural and forestry vehicles (щодо вимог до гальмівних систем сільськогосподарських та лісогосподарських транспортних засобів).

Анотація. В статтю приведені результати дослідження, розробки і впровадження нормативного забезпечення технічних регламентів по тракторам, причепах і причіпним машинам.

Summary. The results of research, development and implementation of regulatory support technical regulations concerning tractors, trailers and towed vehicles.

Стаття надійшла до редакції 23 січня 2017 р.